

УДК 378.147(477)-054.62

Л.В. Богиня

О.М. Вечерок

С.А. Скальська

Л.В. Трусова

Українська медична
стоматологічна академія
м. Полтава

РОЛЬ КУЛЬТУРОЛОГІЧНОГО ТА ФАХОВОГО АСПЕКТІВ У ПРОЦЕСІ АДАПТАЦІЇ ІНОЗЕМНИХ ГРОМАДЯН ДО НАВЧАННЯ У ЗВО УКРАЇНИ

АНОТАЦІЯ

Ключові слова: адаптація, культура, традиція, мовний бар'єр, культурна адаптація, фахова адаптація, іноземні студенти, навчальний процес.

У статті розглядаються проблеми, з якими стикаються іноземні громадяни, що приїждять на навчання у закладах вищої освіти України (мовний та культурний бар'єри, незнайомий соціум, емоційне та інформаційне перенавантаження тощо), та шляхи їх подолання. Зокрема, досліджуються методи та прийоми соціокультурної та фахової адаптації іноземних студентів у навчальному процесі та в позааудиторний час.

SUMMARY

Key words: eywords: adaptation, culture, tradition, language barrier, cultural adaptation, professional adaptation, foreign students, educational process.

The article deals with the problems faced by foreign nationals who come to study at universities in Ukraine (linguistic and cultural barriers, unfamiliar society, emotional and informational overload, etc.) and ways to overcome them. In particular, the methods and techniques of sociocultural and professional adaptation

of foreign students in the educational process and in extracurricular time are explored.

АННОТАЦИЯ

Ключевые слова: адаптация, культура, традиция, языковой барьер, культурная адаптация, профессиональная адаптация, иностранные студенты, учебный процесс.

В статье рассматриваются проблемы, с которыми сталкиваются иностранные граждане, приезжающие на обучение в вузы Украины (языковой и культурный барьеры, незнакомый социум, эмоциональные и информационные перегрузки и т.п.), и пути их преодоления. В частности, исследуются методы и приемы социокультурной и профессиональной адаптации иностранных студентов в учебном процессе и во внеаудиторное время.

У сучасному світі інтенсивно розвиваються міждержавні освітні контакти. Кількість молоді, яка бажає здобути освіту за межами своєї країни, щороку збільшується. Протягом останніх років до України приїздить велика кількість іноземних студентів для навчання у закладах вищої освіти. Іноземні громадяни, які прибули в Україну, стикаються з безліччю проблем і труднощів протягом першого року навчання – це мовний і культурний бар'єри, інші кліматичні умови, незвичний соціум, побут тощо. Переважна більшість іноземних студентів не має уявлення про політичну, економічну і соціальну системи України; про норми, звичаї, традиції та культуру народу; про існуючу в країні систему вищої освіти. Щоб допомогти студентам успішно долати ці труднощі, потрібно проаналізувати та розробити рекомендації з метою прискорення та полегшення адаптаційних процесів. Адаптація є водночас процесом і результатом входження особистості в нове для неї соціокультурне середовище.

Інформаційне та емоційне перенавантаження, у тому числі на побутовому рівні (самостійність в розподілі бюджету, самозабезпечення і самообслуговування) у початковий період адаптації викликають у студента стресовий стан.

Тривалість процесу адаптації може займати від декількох місяців до декількох років. Його складність або простота залежатиме від супроводу викладача, оскільки він є першим носієм нерідної мови, з яким студенти вступають у тісний і тривалий безпосередній контакт. Викладач має розв'язати ряд складних завдань, що постають і перед ним, і перед навчальною аудиторією. Специфічним є і характер самої аудиторії – багатомовної, з різним соціальним, культурним та освітнім рівнем, з індивідуально-психологічними та особистісними особливостями студентів. Виникає гостра соціально-психологічна і дидактична проблема співвіднесення світосприйняття і світогляду студентів однієї групи, що є представниками різних країн. У цих умовах необхідно організувати навчальний процес таким чином, щоб предмет спілкування був зрозумілий, прийнятний і цікавий для кожного студента навчальної групи. Процес навчання і виховання на нерідній мові варто будувати відповідно до рівня фізіологічної, соціально-психологічної та академічної адаптованості студентів.

Найважчий для іноземців період припадає на перший рік їхнього життя в Україні, тому адаптація є найбільш актуальною саме в тих підрозділах закладів вищої освіти, які здійснюють підготовку іноземних громадян до вступу. У разі успішної адаптації студент готовий максимально реалізувати себе в процесі отримання фахової освіти. Завдання підготовчих факультетів та споріднених структурних підрозділів полягає в тому, щоб забезпечити фізіологічну, кліматичну, психолінгвістичну, соціальну адаптацію студентів до нових для них умов життя, підготувати їх до успішного навчання та подальшої фахової адаптації.

Система довузівської підготовки іноземних громадян належить до числа специфічних педагогічних систем. Проблема адаптації є однією з центральних у цій системі.

Процес адаптації іноземних студентів до нового соціокультурного середовища – процес складний і багатоступінчастий. Провідна роль у ньому належить викладачам, які забезпечують вивчення мови на початковому етапі навчання. Викладачі, що працюють з інтернаціональною аудиторією, повинні мати полікультурну компетенцію. Вона включає знання про соціокультурні особливості студентів, специфіку зарубіжних освітніх систем, особливості соціалізації, соціально-демографічних, позааудиторних, невербальних засобів і кінетичних особливостей спілкування з представниками інших культур, а також уміння практично застосовувати ці знання.

Викладачам, що працюють з іноземними студентами першого року навчання, необхідно знати основні риси національних культур студентів для правильного розуміння причин культурного шоку. Деякі звички поведінки жителів України можуть виявитися образливими і навіть забороненими в культурі країни, з якої приїхав студент-іноземець, і навпаки. Йдеться про звичаї в області харчування, одягу, етикету, святкові і релігійні обряди тощо. Завдання викладача – пояснити студентам об'єктивні причини відмінностей у звичаях, звернути увагу на загальні риси життя людських спільнот, закликати їх до порозуміння і толерантності. Ефективність навчальної діяльності істотно підвищується, якщо викладач враховує національну та етнокультурну специфіку кожного іноземного студента.

Вивчення мови як іноземної неможливе без вивчення культури й традицій носіїв цієї мови, бо в мові відображаються ментальні цінності, «душа» народу. Успішна адаптація являє собою процес занурення в нову «чужу» культуру, що супроводжується освоєнням її цінностей, норм, моделей поведінки. Знаючи культуру, традиції, розуміючи менталітет народу, легше вивчати його мову й розуміти представників іншої національності. Тому, укладаючи навчальні посібники з мови, необхідно

якомога краще представити суспільно значимі для студентів мовні кліше, тематичні блоки, які забезпечать їх адаптацію до нових умов проживання й допоможуть сформувати навички спілкування з українцями.

Так, посібник «Довідкові матеріали та тренувальні вправи з російської мови до початкового фонетико-граматичного курсу» має у додатку формули знайомства, вітання/прощання, подяки, висловлення згоди/заперечення тощо.

Однією з особливостей російської та української мов є вживання форми ім'я по батькові, незрозуміле носіям інших культур. Виходячи з того, що медична документація, яку заповнює лікар, містить інформацію про паспортні дані пацієнта, вже на початковому етапі навчання приділяється увага особливостям утворення та вживання цих форм.

Крім того, для майбутнього лікаря дуже важливо знайти підхід до пацієнта, тому вислів «слово лікує» набуває реального значення. Лише лікар, який адекватно зрозумів пацієнта, здатен забезпечити йому ефективне лікування. Тому до кожного з тематичних блоків добраний лексичний матеріал, укладені адаптовані тексти та діалоги.

У навчальному посібнику для другого семестру та у посібнику з навчання читання та говоріння представлені історико-географічні навчальні тексти про міста України (зокрема, текст про Київ); тексти про видатних діячів культури та мистецтва (Тараса Шевченка та ін.); професійно орієнтовані тексти про видатних вчених, лікарів; тексти деонтологічного характеру.

Знайомство з історичними та культурними реаліями під час вивчення мови за такими посібниками сприяє формуванню у слухачів «третьої» культури, що поєднує рідну й нову. Отримані таким чином навички толерантного спілкування носіїв різних культурних традицій переростають у вміння знаходити спільну мову, передбачати й уникати конфліктних ситуацій, налагоджувати стосунки з представниками інших національностей та конфесій.

Освітня програма для іноземних студентів передбачає також проведення позааудиторних заходів: екскурсій визначними історичними місцями України; екскурсій до музеїв Полтави та Полтавщини; екскурсій до лікарень та поліклінік Полтави з метою ознайомлення зі структурою лікувальних закладів міста та роботою провідних спеціалістів; зустрічей з випускниками підготовчого відділення, які вже працюють за фахом тощо.

Головним завданням іноземного студента в Україні є отримання якісної вищої освіти. Адаптація іноземних громадян першого року навчання до умов освітнього закладу та проживання в новому соціокультурному просторі є основоположним фактором, що визначає в більшості випадків ефективність подальшого отримання фахової освіти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Богиня Л.В., Горбенко Є.В. Психолого-педагогічні проблеми навчання іноземних громадян української мови у двомовному середовищі // Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, присвяченої 215-й річниці від дня заснування ХНМУ «Методологія та практика лінгвістичної підготовки іноземних студентів. – Харків, 2019. – Вип. 13. – С. 15-21.
2. Богиня Л.В., Савицька Т.В., Колечкіна І.В. Урахування викладачем лінгвокультурологічних та характерологічних особливостей іноземних студентів як один з чинників впливу на їх адаптацію // Збірник статей I Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю «Актуальні питання лінгвістики, професійної лінгводидактики, психології і педагогіки вищої школи. – Полтава, 2016. – С.22-28.
3. Богиня Л.В., Савицькая Т.В. Справочные материалы и тренировочные упражнения по русскому языку для самостоятельной аудиторной и внеаудиторной работы иностранных студентов (начальный этап) / Богиня Л.В., Савицькая Т.В./ - Полтава: ВГУЗУ «УМСА», 2017. – 66с.

4. Кайдалова Л.Г., Черкашина Ж.В. Адаптация иностранных студентов к обучению в вузах: метод. рек. для преподавателей и студентов подготовительных факультетов. – Х.: НФаУ, 2014. – 48 с.